

Przejęcie dóbr martwej ręki - uchwały i orzeczenia

Orzeczenie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 12 kwietnia 1954 r. (II C 1003/53)

Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego stanowi o przejęciu tylko nieruchomości ziemskich kościoła, nie pozbawia go jednak innego majątku, ani też możliwości zaciągnięcia zobowiązań. Z przepisu, że tzw. Fundusz Kościelny utworzony z dochodów przejętych nieruchomości przeznaczony jest m.in. na „utrzymanie i odbudowę kościołów” - ani też z powszechnie znanego faktu, że Państwo łoży znaczne sumy na odbudowę kościołów — nie można jeszcze wyciągnąć wniosku, by kościół z własnych funduszy nie mógł czynić nakładów, ani też by Fundusz Kościelny miał odpowiadać za wszystkie w tej mierze zaciągnięte zobowiązania Kościoła. W przypadku, gdyby tak miało być, o dysponowaniu dochodami z nieruchomości przejętych przez Państwo nie decydowałoby Państwo, lecz poszczególne kościelne osoby prawne.

*

Orzeczenie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 14 sierpnia 1957 r. (3 CR 385/57)

W myśl przepisu art. 4 ust. 5 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87) orzekanie o tym czy nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza należy do władzy administracyjnej a nie do sądu. Rozstrzygnięcie właściwego ministra co do charakteru spornej nieruchomości ma znaczenie prejudycjalne i dlatego sąd winien skorzystać z uprawnień przysługujących z mocy art. 191 pkt 3 kpc i postępowanie zawiesić bądź z urzędu spowodować rozstrzygnięcie władzy administracyjnej, bądź też określić odpowiedni termin stronie powodowej do wszczęcia postępowania administracyjnego i przedłożenia decyzji właściwego ministra. Fakt, że parafia nie jest hipoteczną właścicielką nieruchomości nie stoi na przeszkodzie uznania nieruchomości przez władzę administracyjną za gospodarstwo rolne proboszcza powodowej parafii, skoro w myśl powołanego przepisu ust. 2 wystarczy posiadanie nieruchomości przez proboszcza.

*

Orzeczenie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 24 listopada 1958 r. (3 CR 91/58)

O tym, czy nieruchomość ma charakter nieruchomości związku wyznaniowego z mocy art. 4 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87) rozstrzyga wyłącznie właściwy organ administracji państwowej.

*

Orzeczenie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 30 czerwca 1960 r. (4 CO 352/60)

Okoliczność, że ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87) reguluje odrębnie przejęcie na własność Państwa nieruchomości związków wyznaniowych, nie wyłącza przejęcia ich na własność Państwa z mocy przepisów ustawy z dnia 12 marca 1958 r. (Dz. U. 1958 r. Nr 17 poz. 71), jeżeli zachodzą przesłanki takiego przejęcia. Ustawa z dnia 12 marca 1958 r. zajmuje się wprawdzie uporządkowaniem niektórych spraw, związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego, lecz głównym jej celem jest uregulowanie kwestii sprzedaży nieruchomości rolnych, a w związku z tym ustabilizowanie i uporządkowanie stosunków własnościowych nieruchomości rolnych. Z tej przyczyny zasięg ustawy nie ogranicza się do uregulowania nieformalnych, pozaprawnych stanów, lecz obejmuje wszystkie przypadki (poza wyjątkami z art. 9 ust. 2 ustawy), w których władanie oparte jest na szczególnym tytule prawnym. Ustawodawcy bowiem chodziło o szybkie, uproszczone uregulowanie stanu prawnego nieruchomości rolnych w celu umożliwienia ich sprzedaży. Norma art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. posiada więc charakter ogólny i dotyczy wszystkich nieruchomości rolnych, a zatem i nieruchomości rolnych stanowiących własność związków wyznaniowych.

*

Postanowienie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 24 października 1961 r. (1 CR 926/61)

Wejście w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87) nie tylko przerwało zasiedzenie w stosunku do posiadanych przed dniem wejścia w życie powołanej ustawy przez związki wyznaniowe nieruchomości ziemskich, lecz także uniemożliwiło rozpoczęcie na nowo (po przerwie) biegu zasiedzenia nieruchomości ziemskich na rzecz tych związków.

Notka: W uzasadnieniu odesłanie do: art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego; art. 1 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. 1950 r. Nr 34 poz. 311); art. 296 dekretu z dnia 11 października 1946 r. Prawo rzeczowe (Dz. U. 1946 r. Nr 57 poz. 319); art. 2229, art. 2262 Kodeksu Cywilnego Napoleona.

[OSNCP 1963/3 poz. 55]

*

Postanowienie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 19 stycznia 1962 r. (4 CR 256/61)

Okoliczność, że ustawa z dnia 20 marca 1950 r. reguluje odrębnie przejęcie na własność Państwa nieruchomości związków wyznaniowych, nie wyłącza — zdaniem Sądu Najwyższego — przejęcia ich na własność Państwa z mocy przepisów ustawy z dnia 12 marca 1958 r., jeżeli zachodzą przesłanki takiego przejęcia, określone w art. 9 ust. 1 i 3 ustawy.

*

Postanowienie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 16 maja 1964 r. (II CR 221/64)

1. Grunty stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów są własnością kościelną i w zakresie obrotu podlegają tym samym normom prawnym co grunty należące do osób fizycznych i osób prawnych nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej.

2. Stosownie do przepisów ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87), przy sporządzaniu aktu notarialnego zbycia takiego gospodarstwa potrzebne jest przedstawienie przez zbywcę — parafię Kościoła rzymsko-katolickiego — orzeczenia Urzędu do Spraw Wyznań stwierdzającego, że dana nieruchomość rolna stanowi gospodarstwo rolne proboszcza.

Notka: W uzasadnieniu odesłanie do: art. 1, art. 2, art. 4 ust. 2 i 5 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego; art. 41 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. 1950 r. Nr 34 poz. 311); art. 45, art. 46 dekretu Rady Ministrów z dnia 11 października 1946 r. Prawo o księgach wieczystych (Dz. U. 1946 r. Nr 57 poz. 320); art. XV ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny; art. 22 ustawy z dnia 25 maja 1951 r. Prawo o notariacie (Tekst jednolity: Dz. U. 1963 r. Nr 19 poz. 106); art. 160 § 2, art. 163, art. 167 kc; art. 6 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 lipca 1957 r. o obrocie nieruchomościami rolnymi (Dz. U. 1957 r. Nr 39 poz. 172); art. 2, art. 4 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. 1963 r. Nr 28 poz. 168); rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 1963 r. w sprawie ograniczenia podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. 1963 r. Nr 36 poz. 208).

[OSNCP 1965/6 poz. 99]

*

Postanowienie Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 5 lutego 1966 r. (II CR 47/66)

1. Podmiotem własności kościelnych nieruchomości ziemskich, które stosownie do art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego nie podlegają przejęciu na własność Państwa, tj. beneficjów proboszczów, jest parafia, która odpowiada za długi z tytułu zaległych należności podatkowych obciążających beneficjum proboszcza danej parafii.

2. Stosownie do art. 52 § 2 pr. o ks. wieczystych sprostowanie w księdze wieczystej wpisu prawa własności przez wpisanie w miejsce probostwa kościoła rzymsko-katolickiego w X

parafii kościoła rzymsko-katolickiego w X może nastąpić również z urzędu.

*

Uchwała Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 24 stycznia 1968 r. (III CZP 86/67)

1. Nieruchomość ziemska stanowiąca gospodarstwo rolne proboszcza może być przejęta na własność Państwa za zobowiązania podatkowe parafii.

2. Zagadnienie, czy w braku oświadczenia — w razie zbiegu kilku zobowiązań — organ finansowy zarachował zapłatę na poczet zobowiązania najdawniejszego — usuwa się spod rozpoznania sądu.

Notka: W uzasadnieniu odesłanie do: art. 30 dekretu Rady Ministrów z dnia 26 października 1950 r. o zobowiązaniach podatkowych (Dz. U. 1950 r. Nr 49 poz. 452); art. 1, art. 4 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych oraz utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87); art. 3 ustawy z dnia 21 grudnia 1958 r. o szczególnym trybie ściągania należności z tytułu niektórych zobowiązań właścicieli nieruchomości wobec Państwa (Dz. U. 1958 r. Nr 77 poz. 398).

[OSNCP 1968/6 poz. 100]

*

Uchwała Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 7 sierpnia 1970 r. (III CZP 35/70)

Glosa: Zieliński Adam Nowe Prawo 1972/9 str. 1400 (Aprobująca)

Przewodniczący: sędzia F. Wesely. Sędziowie: B. Łubkowski, Z. Trybulski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Towarzystwa Jezusowego — Kurii Prowincjonalnej w W. o stwierdzenie zasiedzenia, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki dla Województwa Warszawskiego w Warszawie postanowieniem z dnia 5 marca 1970 r. III Cr 127/70 do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 kpc:

„Czy ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87) ma zastosowanie również do nieruchomości miejskich?”

postanowił udzielić następującej odpowiedzi.

Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87 z późn. zm.) dotyczy nieruchomości rolnych bez względu na miejsce ich położenia.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne powstało na tle stwierdzonej przez Sąd Wojewódzki rozbieżności pomiędzy tytułem ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. 1950 r. Nr 9 poz. 87) a treścią tej ustawy. W szczególności w tytule ustawy mówi się o przejęciu przez Państwo „*dóbr martwej ręki*”, które to pojęcie w doktrynie obejmuje wszelkie nieruchomości (rolne i miejskie) należące do Kościoła i jego jednostek organizacyjnych, natomiast w samej treści ustawy mowa jest jedynie o nieruchomościach ziemskich.

Rozpoznając to zagadnienie należy przede wszystkim stwierdzić, że przedmiotem stosowania jest przepis prawny, tj. zawarta w akcie normatywnym wypowiedź wyodrębniona w pewną całość (artykuł, paragraf, ustęp, zdanie itd.). Jeżeli więc między tytułem aktu normatywnego a treścią przepisów zawartych w tym akcie zachodzą rozbieżności świadczące o tym, że tytuł aktu normatywnego został w stosunku do treści objętych tym aktem przepisów ujęty zbyt szeroko lub zbyt wąsko, to o stosowaniu przepisu prawnego decyduje jego treść przy uwzględnieniu zasad wskazanych w art. 4 kc. Oczywiście w wypadku niejasności przepisu tytuł aktu normatywnego może być pomocny przy tłumaczeniu i stosowaniu tegoż przepisu.

Wychodząc z tego założenia należy stwierdzić, że aczkolwiek tytuł wspomnianej ustawy mówi o przejęciu przez Państwo „*dóbr martwej ręki*” w ogólności, to jednak zarówno z jej preambuły jak i z treści przepisów wynika, że przejęciu ulegają wyłącznie nieruchomości rolne (ziemskie). W preambule mówi się, że ustawa ta ma m.in. na celu usunięcie „*pozostałości przywilejów obszarniczo-feudalnych w dobrach martwej ręki*”, co wskazuje na to, że pozostałe

„dobra martwej ręki” nie ulegają przejęciu przez Państwo. Dotyczące przejęcia przepisy art. 1-7 ustawy mówią wyłącznie o przejęciu nieruchomości ziemskich, które zgodnie z art. 1 i 2 przechodzą na własność Państwa wraz ze wszystkimi znajdującymi się na tych nieruchomościach budynkami, przedsiębiorstwami, zakładami oraz inwentarzem żywym i martwym. Należy więc uznać, iż tytuł ustawy został ujęty zbyt szeroko w stosunku do treści przepisów objętych tym aktem prawnym i że o zakresie przejęcia dóbr martwej ręki decyduje treść tych przepisów. Zgodnie z tym nieruchomości nierolnicze, niezależnie od ich miejsca położenia (miasto lub wieś), nie podlegają przejęciu w trybie tej ustawy.

Natomiast zarówno z preambuły określającej cel ustawy, jak i z przepisu art. 1 ust. 1 cyt. ustawy wynika, że przejęciu przez Państwo podlegają wszystkie nieruchomości rolne związków wyznaniowych z wyjątkami wskazanymi w art. 1 ust. 2 i 3. Miejsce położenia nieruchomości rolnej (miasto lub wieś) nie ma żadnego znaczenia. Ze względu na cel ustawy, która — jak wspomniano wyżej — zmierza do „usunięcia pozostałości przywilejów obszarniczo-feudalnych w dobrach martwej ręki”, przy wykładni użytego w ustawie pojęcia „dobra ziemskie” nie można się posługiwać nieadekwatnym w tym wypadku pojęciem „nieruchomości ziemskiej”, określonym w § 1 rozp. wyk. Ministra Sprawiedliwości i Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z dnia 12 września 1919 r. (M. P. 1919 r. Nr 206), do tymczasowego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 września 1919 r. normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich (Dz. U. 1919 r. Nr 73 poz. 428), w myśl którego to przepisu za nieruchomości ziemskie uważane były nieruchomości położone poza granicami miast. Przyjęcie bowiem takiej wykładni przekreślałoby cel ustawy, pozostawiając związkom wyznaniowym nieruchomości rolne znajdujące się na terenie miast. Z tych względów przez użyte w ustawie z dnia 20 marca 1950 r. pojęcie „nieruchomości ziemskiej” należy rozumieć nieruchomość rolną w najszerszym tego słowa znaczeniu, a więc nieruchomość, która w dniu wejścia ustawy w życie była lub mogła być użytkowana na cele produkcji rolnej, nie wyłączając produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej.

Skoro więc zgodnie z art. 1 ust. 1 tej ustawy przejęciu na własność Państwa ulegają — z określonymi w ustawie wyjątkami — wszystkie takie nieruchomości, to należało uznać, że ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego dotyczy nieruchomości rolnych bez względu na miejsce ich położenia.

[OSNCP 1971/10 poz. 169; Nowe Prawo 1972/9 str. 1400]

(Publikacja: 30-08-2003)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2665) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2665>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl